

Danskerne og det engelske sprog i 1990'erne og 2020'erne¹

Jacob Thøgersen

Københavns Universitet

Indledning

MUDS er som vi alle ved Møderne om Udforskningen af Dansk Sprog, så hvordan passer en artikel om danskernes forhold til det *engelske* sprog ind i denne samling? Ja, det gør den måske heller ikke, men det er min påstand at engelsk i dag fylder så meget i alle danskeres sproglige hverdag at en fyldestgørende sociolingvistisk beskrivelse af dansk nødvendigvis også må forholde sig til danskernes brug af engelsk. Jeg håber at jeg på de næste sider kan overbevise om rimeligheden i sådan en påstand.

For godt 20 år siden publicerede Bent Preisler (1999) den til dato måske mest omfattende undersøgelse af danskeres holdninger til og brug af engelsk. Han viste at engelsk blev brugt af et flertal af danskere, men også at omkring 20 % af især de ældre var ude af stand til at bruge engelsk.

I årene efter Preislers undersøgelse gennemførtes også det fællesnordiske projekt *Moderne Importord i Sprogene i Norden* (2002 –) (Kristiansen & Sandøy 2010)². Projektet viste at engelsk spillede en vis rolle i alle nordiske sprogområder; og at danskere, når de blev spurgt eksplicit, var de mest positive over for engelsk, men når de blev 'spurgt' implicit ved at reagere på oplæsninger med flere eller færre engelske ord, var de blandt de mest negative (Kristiansen & Vikør 2006, Kristiansen 2006). Jarvad (2001) undersøgte status for engelsk i Danmark med særlig fokus på om der var anledning til bekymring for 'domænetab' især inden for forskning og videnskab.

Interessen (og bekymringen) for engelsk i Danmark gav også anledning til adskillige regeringsudspil (Kulturministeriet 2003, 2008) med målet at 'styrke' og 'bevare' dansk og at bekæmpe domænetab. Alt i alt var der altså en stor interesse for engelsk i Danmark i årene omkring årtusindskiftet.

¹ Denne artikel er en kortere oversigtsversion af undersøgelsen. For en mere udfoldet diskussion, se Thøgersen & Preisler (under udgivelse).

² Se også <https://folk.uib.no/hnohs/Bokserien.htm> og <https://novus.no/collections/moderne-importord>.

Det sproglige klima i Danmark er ændret markant siden da. Dansk er fortsat det eneste officielle sprog i Danmark (på trods af politisk tale om at give engelsk en mere formel status), men vi har set en øget sproglig mangfoldighed, bl.a. pga. migration; og engelsk er blevet et endnu mere udbredt og nærmest usynligt 'andet' sprog i Danmark (Lønsmann, Mortensen & Thøgersen 2022). Heidemann Andersen & Jarvad (2018) kan ses som en opfølgning på Moderne Importords-projektets spørgsmål om låneord og låneordstilpasning, altså spørgsmålet om 'sprogforandring'. Med projektet *English and Globalisation in Denmark* (eller: Engelsk i Danmark, herefter Enida)³ forsøger vi at beskrive hvilke 'sociolingvistiske forandringer' (Coupland 2009, 2014) der er sket mht. engelsk i Danmark. Vi ser altså ikke på hvor mange engelske ord der er i dansk, men på hvad brugen af engelsk og andre sprog betyder for danskere og det danske sprogsamfund i 2020'erne.

Historiske udviklinger

Vi forventer at især tre historiske udviklinger over det sidste kvarte århundrede har sat deres spor i danskeres forhold til engelsk: 1) den øgede europæiske integration, 2) liberaliseringer og internationalisering af medielandskabet, 3) internettets nærmest eksplosive udvikling. De gennemgås i hovedtræk nedenfor.

Efter Berlinmurens fald og sovjetblokkens opløsning i starten af 1990'erne iværksattes et europæisk (re)integrationsprojekt. Efter at Europa i en vis forstand havde været delt i to i halvtreds år, skulle de to halvdele (og ikke mindst de to halvdele af Tyskland) (gen)forenes. De objektive indikationer på dette projekt er fx EU's/EF's udvidelse fra 11 medlemsstater i 1992 til 27 i 2022, og diverse EU-støttede programmer for at øge udveksling og integration mellem staterne, herunder princippet om 'arbejdskraftens frie bevægelighed' og Bologna-processen der har til mål at gøre det lettere for europæere at tage (dele af) deres uddannelse på højere læreanstalter i andre af EU's medlemslande. Begge dele har medført en øget mobilitet, og en øget tilstedeværelse af 'internationale' sprog – i praksis engelsk – på europæiske arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner.

Indtil 1988 havde Danmarks Radio monopol på at udsende landsdækkende radio og tv i Danmark. Nogle kunne høre og se nabolandskanaler, men for det store flertal var radio og tv dansksproget eller teksten på dansk. Op igennem 90'erne fik vi adgang til satellit-tv, men det var intet imod det udbud af udenlandsk tv som vi i dag har adgang til med bare den mindste kabel-tv-pakke. Samtidig er tv blevet frikoblet fra det klassiske flow-tv sådan at mere og mere

³ <https://engerom.ku.dk/forskning/centre/english-and-globalisation-in-denmark/>.

tv-kigning foregår via streamingtjenester eller via gør-det-selv-videotjenester som YouTube, TikTok, Twitch osv. Det er jo ikke sådan at al international tv og video er på engelsk, men engelsk fylder meget i dette internationale medielandskab og fungerer for mange danskere som adgang til globalt tv.

Det bringer os videre til den måske mest slående samfundsudvikling, nemlig internettets udbredelse. I 2001 da Moderne Importord-projektet gennemførte sin spørgeskemaundersøgelse (Kristiansen & Vikør 2006) gav det mening at spørge respondenterne om de havde en computer hjemme, og i givet fald om det var tilsluttet internettet. Et tilsvarende spørgsmål ville være meningsløst i 2022 hvor alle 'har internettet i lommen'. Internettet har for mange betydet en langt højere grad af kontakt til engelsk, fx i form af underholdning, debatter og nyheder formidlet via nettet, handel på nettet osv. Igen er engelsk absolut ikke eneste sprog der bruges, men landegrænser betyder mindre på nettet, og engelsk fylder meget hvis man går ud over landets grænser.

Formålet med Enida-undersøgelsen er at finde ud af hvilke sociolingvistiske forandringsprocesser disse samfundsforandringer har givet anledning til. Preislers (1999) undersøgelse havde to hoveddele: Dels en 'overfladekortlægning', med et engelsk lån 'survey', af danskernes brug af og holdninger til engelsk udført som en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse; dels mere dybdegående kvalitative undersøgelser af forskellige ungdomskulturer. Her er det survey-undersøgelsen som vi fokuserer på. Preislers undersøgelse blev udført med ca. 850 repræsentativt udvalgte respondenter og indsamlet i 1995. I foråret 2022 gennemførte vi en diakron gentagelse af (dele af) denne survey med et ligeledes repræsentativt udvalg af danskere af samme størrelsesorden.

Metode

Metoden er altså et spørgeskemabaseret survey. Spørgeskemaspørgsmålene var i al væsentlighed ordret de samme i 1999-undersøgelsen og 2022-undersøgelsen for at sikre maksimal sammenlignelighed. Dog blev "De" ændret til "du" konsekvent, og nogle spørgsmål blev omformuleret for at passe bedre til moderne kontekster. Fx spurgtes der i 1999 om respondenter ønskede en funktion så de kunne slå undertekster fra på deres tv. Sådan en funktion findes nu, så spørgsmålet er forældet og udgik derfor. Omvendt er der kommet en masse nye (it-)teknologier til, ikke mindst forskellige former for sociale medier. Dem er der spurgt til i den nye undersøgelse. Tilsvarende bruger mange danskere engelsk forbindelse med deres arbejde. Det er også noget vi spørger til i den nye undersøgelse. En udtømmende undersøgelse af hvor meget og hvordan danskere bruger engelsk i dag, må selvfølgelig også inkludere disse spørgsmål. Her fokuserer

vi dog på det som kan sammenlignes over tid. Spørgsmål om fx sociale medier og engelsk på arbejde er udeladt af sammenligningen her fordi de ikke blev stillet i 1999-undersøgelsen.

I denne gennemgang fokuserer vi kun på spørgsmål som er de samme (med undtagelse altså af ”De”/”du”-ændringen). I tilfælde hvor andet er omformuleret nævner vi det. ’De samme’ skal selvfølgelig tages med et stort gran salt. Man kan præsentere respondenterne for samme ordlyd, men det betyder absolut ikke at spørgsmålet betyder det samme når det er stillet to gange med ca. 25 års mellemrum. Vi vender tilbage til problemet i diskussionen, men en helt oplagt udfordring er at den større tilstedeværelse af engelsk i dag, kan betyde en del for respondenternes opmærksomhed om engelsk. På kontraintuitiv vis kan det således vise sig at man er *mindre* opmærksom på engelsk fordi det ikke længere stikker ud som et fremmedelement.

Respondenter blev i begge undersøgelser udtrukket og kontaktet af et (semi)offentligt statistikinstitut. I Preislers tilfælde Socialforskningsinstituttet, i 2022-gentagelsen af Danmarks Statistik. Det betyder at stikprøven er sandsynlighedsudtrukket på baggrund af CPR-registreret. I 1999-undersøgelsen blev respondenterne opsøgt og interviewet hjemme. I 2022 blev de kontaktet via deres eBoks og blev bedt om at udfylde spørgeskemaet online.

Delvis pga. respondenternes selvselektion (altså om de valgte at svare eller ej), og delvis pga. samfundsforandringer er stikprøverne noget forskellige. I 1999-undersøgelsen var der relativt flere unge mens der i 2022 var relativt flere ældre. I forlængelse af det var der i 1999-undersøgelsen flere arbejdsaktive (og færre pensionister) end i 2022-undersøgelsen – 62 % mod 51 % erhvervsaktive. Uddannelsesniveaue er også ret forskelligt i de to stikprøver. I 1999 var der en klar overvægt af respondenter med kortere uddannelser, i 2022 nærmest lige mange med kortere og med videregående uddannelser.

I gennemgangen her kontrollerer vi for den skæve alderssammensætning ved at vise resultater nedbrudt på aldersgrupper (i 10-års-intervaller). Vi sammenligner altså ikke stikgrupperne samlet, men aldersgruppe per aldersgruppe.

Vi analyserer den sociolingvistiske forandring i danskeres forhold til engelsk ved at slå ned på tre forhold: (Selvoplevet) KOMPETENCE, (selvoplevet) KONTAKT og HOLDNINGER. Man kan med god ret hævde at både kompetence- og kontaktspørgsmål er udtryk for holdninger til engelsk når man *spørger* i stedet for at *teste* eller *observere* faktisk kompetence og kontakt. Når man vurderer hvor god man er til engelsk, siger man sikkert også noget om sin holdning til engelsk; og det samme når man siger hvor ofte man bruger engelsk.

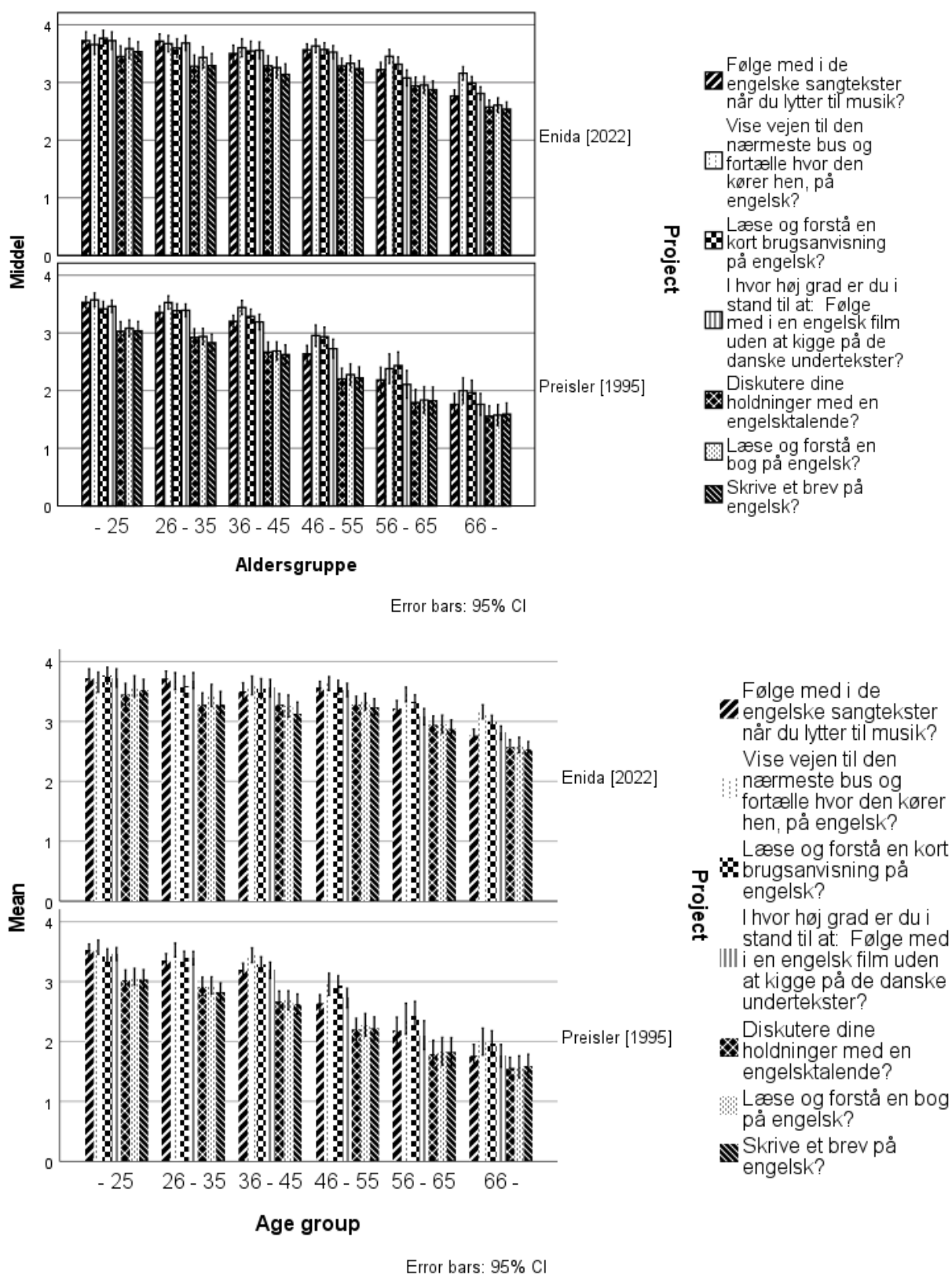
KOMPETENCE

Respondenternes (selvrapporterede) KOMPETENCE blev målt med syv spørgsmål af formen: ”i hvor høj grad er du i stand til at...”:

- ...følge med i de engelske sangtekster når du lytter til musik
- ...vise vejen til den nærmeste bus og fortælle hvor den kører hen, på engelsk
- ...læse og forstå en kort brugsanvisning på engelsk
- ...følge med i en engelsk film uden at kigge på de danske undertekster
- ...diskutere dine holdninger med engelsktalende
- ...læse og forstå en bog på engelsk
- ...skrive et brev på engelsk

Bortset fra ændringen af ”De”/”Deres” til ”du”/”dine” var formuleringerne ordret de samme i de to undersøgelser. Svarmulighederne var givet på en 4-trins ordinalskala med punkterne ”i høj grad”, ”i nogen grad”, ”i ringe grad” og ”slet ikke”.

Figur 1 viser svar på de 7 spørgsmål opgjort som gennemsnitsværdi per aldersgruppe med Enida (2022-projektet) i øverste halvdel af figuren og Preisler (1999-projektet) i nederste halvdel af figuren.

Figur 1: KOMPETENCE opdelt i aldersgrupper og datasæt.

Vi bemærker især tre ting: For det første at engelskkompetencen for den enkelte er relativt konstant over den 25-årige periode. Hvis man tænker på at de respondenter der var under 25 i 1999, svarer til dem der er 46–55 i 2022, 25 år senere osv., kan man mentalt 'parallelforskyde' de to sæt af søjler med tre trin. Hvis man gør det, vil man se at gruppen af under 25-årige i 1999 ligner 46–55-årige i 2022 til forveksling, at 26–35-årige i 1999 ligner 56–65-årige i 2022 osv. Det tyder altså som sagt på relativ konstans i den enkeltes selvopfattede engelskkompetence. Alderseffekterne som man tidligere har fundet (altså at unge vurderer deres kompetencer højest) er altså ikke en effekt af 'age-grading', at unge altid vurderer sig selv højere. Der er tale om en reel forandring.

For det andet er den relative kompetence væsentligt højere i 2022 end i 1999. Blandt de alleryngste er forskellen ikke meget stor (måske pga. såkaldt loftseffekt), men blandt de andre aldersgrupper er der klare forskelle. Den gennemsnitlige selvrapporterede engelskkompetence er altså steget.

For det tredje ser vi at alderseffekten, eller gradienten for alder, er meget mindre i 2022 end den var i 1999. Det er i begge datasæt sådan at yngre vurderer deres kompetencer højere end de ældre; men effekten var væsentligt større i 1999 end den er i 2022.

Man må have in mente at metoden er lidt forskellig i 1999 og 2022: I 1999 sad respondenterne ansigt-til-ansigt med en interviewer, i 2022 sad de alene foran deres computer og svarede. Der var altså ingen at 'stå til ansvar for' i besvarelsen. Det er muligt at denne ændrede situation er medvirkende til de højere selvrapporterede kompetencesvar. Omvendt kan man også sige at det potentielle ansigtstab ved at erkende at man ikke kan engelsk, er tilsidesat, og det kunne potentielt bevirke at flere ville rapportere lavere kompetencer når de svarer på computer. Det er ikke til at sige med sikkerhed. Disse evt. effekter vil dog kun påvirke den overordnede sammenligning af respondenterne i 1999 og 2022. Der er ingen grund til at tro at den forskellige grad af 'socialitet' skulle påvirke de forskellige aldersgrupper forskelligt.

English have-nots

En anden måde at undersøge engelskkompetence over tid er ved at se på antallet af, som Preisler kaldte dem, 'English have-nots', altså danskere som svarer at de "slet ikke" kan udføre de forskellige opgaver.

I tabel 1 opgør vi andelen af respondenter som svarer "slet ikke" på hvert af de 7 kompetencespørgsmål. I sidste række opgør vi andelen for hvem "slet ikke" er det eneste svar de giver, det er deres 'maksimale engelskkompetence'.

KOMPETENCE:	Andel 'Slet ikke'-svar	
	Preisler	Enida
"I hvor høj grad er du i stand til at..."	(1999)	(2022)
Følge med i de engelske sangtekster når du lytter til musik?	15,3%	5,4%
Vise vejen til den nærmeste bus og fortælle hvor den kører hen, på engelsk?	17,1%	5,5%
Læse og forstå en kort brugsanvisning på engelsk?	14,9%	6,1%
Følge med i en engelsk film uden at kigge på de danske undertekster?	17,9%	6,6%
Diskutere dine holdninger med en engelsktalende?	32,2%	11,0%
Læse og forstå en bog på engelsk?	29,6%	12,0%
Skrive et brev på engelsk?	32,7%	13,0%
Engelskkompetence _{Max}	9,7%	2,8%

Tabel 1: 'English have-nots' i 1995 og 2022.

Tabellen viser generelt et fald til i størrelsesordenen en tredjedel af antallet af 'English have-nots'. Rækkefølgen af opgaverne, altså hvad der opfattes som lette og svære opgaver, er stort set den samme, men væsentligt færre mener at de "slet ikke" kan udføre opgaverne. Det forklares bedst med at de ældste og engelsksvageste respondenter i 1995-undersøgelsen ikke længere er til stede i 2022-undersøgelsen.

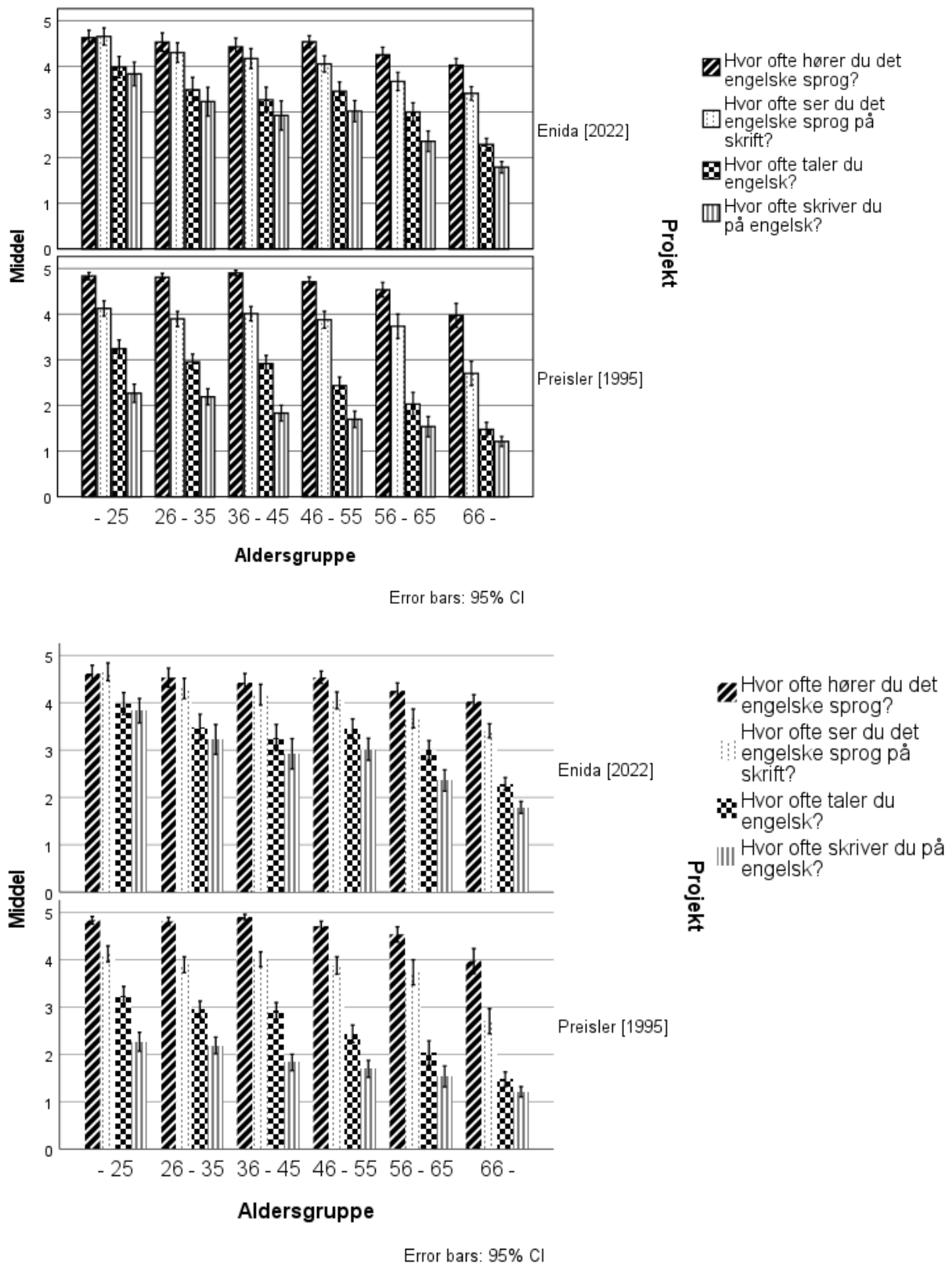
KONTAKT

KONTAKT med engelsk blev afdækket med fire spørgsmål der spørger respondenter hvor tit de henholdsvis "taler", "skriver" og "hører" engelsk og hvor tit de "ser engelsk på skrift". Svarmulighederne var givet på en 5-trins ordinalskala med punkterne "én til flere gange om dagen", "én til flere gange om ugen", "én til flere gange om måneden", "én til flere gange om året" og "sjældnere end én gang om året/aldrig".

Figur 2 viser igen svar på spørgsmålene opgjort som gennemsnitsværdi per aldersgruppe med Enida (2022-projektet) i øverste halvdel af figuren og Preisler (1999-projektet) i nederste halvdel af figuren.

Igen hæfter vi os ved tre ting: For det første: vi bemærkede med hensyn til KOMPETENCE at respondenterne var relativt konstante over deres liv. For KONTAKT gælder der ikke det samme. Hvis man igen parallelforskyder søjlerne tre aldersgrupper til siden, vil man se at de ikke ligner hinanden så meget for KONTAKT som de gjorde for KOMPETENCE. Respondenter af samme generation har alt i alt oplevet en stigende kontakt med engelsk over deres liv – der er altså tale om en sociolingvistisk forandring i hele samfundet.

For det andet: Da vi så på alderseffekten mht. KOMPETENCE så vi at den var mindre i 2022 end i 1999. Det er i mindre grad tilfældet for KONTAKT, og i det omfang det er gældende, så gælder det kun for det man kunne kalde 'produktiv' kontakt. Mao.: de ældre respondenter i 1999 oplevede stort set aldrig at tale eller skrive engelsk, mens de yngre gjorde det i et vist omfang. Også i 2022 oplever de yngre oftere at skrive og tale engelsk, men forskellen på de unge og de ældre er blevet mindre, ligesom det gjaldt for KOMPETENCE. Men når det kommer til 'receptiv' KONTAKT, altså at "høre engelsk" og at "se engelsk på skrift", er forskellene mindre markante. Der er i begge datasæt en effekt af alder, men den er mindre, og den ser ikke ud til at være forandret nævneværdigt.

Figur 2: KONTAKT opdelt i aldersgrupper og datasæt.

Det peger på den tredje ting, nemlig at *typen* af engelskkontakt er forandret. Hvor der i 1999 for alle aldersgrupper var en markant forskel på graden af 'receptiv' og 'produktiv' kontakt, så er denne forskel stort set udjævnet for de yngste i 2022 – de taler og skriver næsten lige så meget engelsk som de hører og ser.

Igen kan man supplere opgørelsen af forandringer ved at se på hvor mange der "aldrig" oplever engelsk – 'English do-nots' kunne man kalde dem. Det har vi gjort i tabel 2. Vi opdeler spørgsmålene i 'receptiv' og 'produktiv' kontakt, og ser igen også på dem der svarer "aldrig" til alle fire kontakttyper, dvs. dem for hvem "aldrig" er deres 'maksimale engelskkontakt'. I nederste række opgiver vi dem der som deres 'maksimale engelskkontakt' har "én til flere gange hver dag". Vi skelner i denne række ikke mellem om de "hører", "taler", "skriver" eller "ser" engelsk hver dag, men registrerer bare det som de gør oftest.

Do nots

KONTAKT: "Hvor ofte ..."	Andel 'Sjældnere end en gang om året' / 'Aldrig'-svar	
	Preisler (1999)	Enida (2022)
Hører	2,3%	4,4%
Ser på skrift	8,1%	7,8%
Middel _{Receptiv}	5,2%	6,1%
Taler	23,9%	16,1%
Skriver	54,3%	35,9%
Middel _{Produktiv}	39,1%	26,0%
Engelskkontakt _{Max}	2,5%	2,2%
Møder engelsk dagligt	82,4%	64,8%

Tabel 2: 'English do-nots' i 1999 og 2022.

Resultaterne er meget forskellige for den receptive og den produktive kontakt. Mht. den produktive kontakt, så er andelen der aldrig taler eller skriver engelsk, faldet med omkring en tredjedel, fra 39 % til 26 %. Mht. den receptive kontakt, så er andelen der aldrig hører eller ser engelsk, *steget*. Der er altså i 2022 lidt flere som aldrig oplever at høre engelsk eller se engelsk på skrift. Bemærk dog de relativt små forskelle, henholdsvis 0,3 %-point (en 4 % stigning) for 'engelsk på skrift', og 2,1 %-point (en 91 % stigning) for 'høre engelsk'. Vores bedste forklaring på dette lidt kontraintuitive resultat er at engelsk er blevet mindre *markeret* eller mindre synligt. Man er måske mindre opmærksom på at man faktisk støder på engelsk. Hvis det er rigtigt, rejser det

nogle interessante spørgsmål ved metoden med at stille 'de samme spørgsmål to gange med 25 års mellemrum'. For er spørgsmålene 'de samme', når konteksten er så forandret?

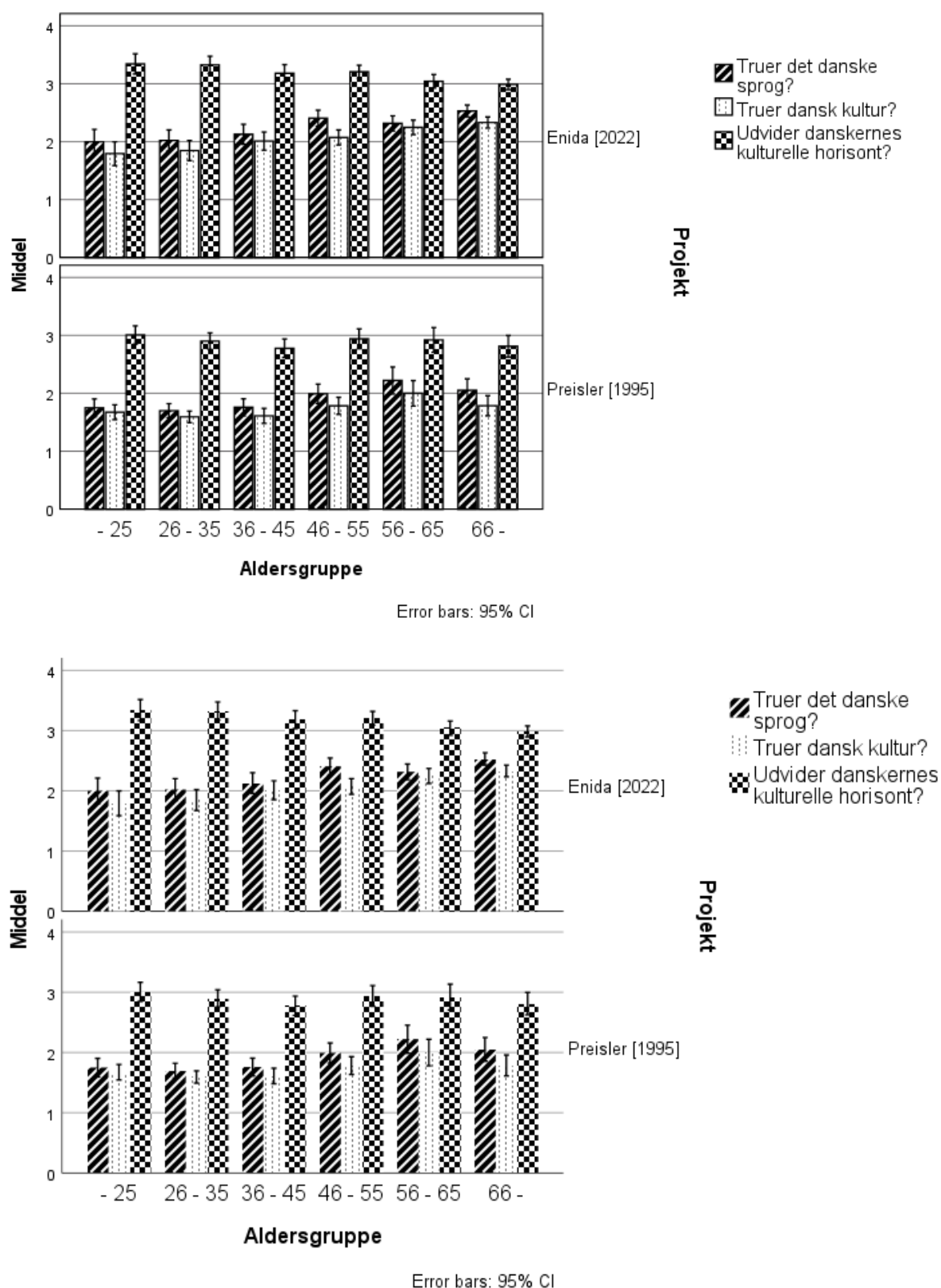
Andelen der aldrig (oplever at de) møder engelsk overhovedet, er stort set konstant, 2,5 % mod 2,2 %. Og andelen der møder engelsk hver dag, er *faldet* fra ca. 82 % til ca. 65 %. Som antydning gætter vi på at det skyldes en mindre grad af opmærksomhed på den 'receptive' engelskkontakt fx i form af engelsksproget musik og film eller i form af engelsksprogede skilte og busreklamer. Vi vil undersøge det videre i kommende undersøgelser (se Thøgersen & Preisler, under udgivelse).

HOLDNINGER

HOLDNINGER blev undersøgt med tre ret generelle eller abstrakte spørgsmål om konsekvenserne af engelsk i Danmark, nemlig "Det engelske sprogs tilstedeværelse i hverdagen..."

- ...truer dansk sprog?
- ...truer dansk kultur?
- ...udvider danskernes kulturelle horisont?

Som man kan se, er de formuleret som to 'negative' holdningsspørgsmål og et 'positivt'. Resultaterne i figur 3 viser en højere grad af enighed i *begge* holdningsdimensioner. Respondenterne er altså mere enige i både de positive og de negative aspekter af engelsks tilstedeværelse.

Figur 3: HOLDNINGER opdelt i aldersgrupper og datasæt.

Både i 1999 og i 2022 er der en tendens til at de yngre grupper er mere enige i det positive udsagn og de ældre er mere enige i de negative. Det er bemærkelsesværdigt at aldersforskellene

er *større* i 2022 end de var i 1999. Hvor vi for KOMPETENCE- og KONTAKT-spørgsmålene overordnet set så en mindre effekt af alder i 2022, så er alderseffekten på holdnings-spørgsmålene blevet *større* over tid.

Samlet set er det mest de 'negative' holdninger der er øget. Den øgede KOMPETENCE og KONTAKT har altså ikke generelt set ført til mere positive holdninger, men i højere grad til mere negative holdninger. En mulig tolkning er at det skal ses i sammenhæng med den stigende nationalisering i Europa. Hvor man i årtusindets første årti talte meget om internationalisering og nedbrydning af nationale grænser, så har de politiske vinde i Europa i de sidste år blæst i retning af øget *nationalisering*. I den danske universitetsverden har vi meget tydeligt oplevet denne ny-nationalisering eller "internationalisering 2.0" som Janus Mortensen har kaldt det: I start 2000'erne begyndte man gennemførslen af 'Bolognaprocessen' som skulle øge uniformiteten og dermed lette mobiliteten for uddannelse inden for EU, og universiteterne konkurrerede om at have flest udenlandske studerende og flest engelsksprogede kurser. I 2021 fik vi med "Aftale om reduktion af engelsksprogede videregående uddannelser" et regeringsindgreb *imod* engelsksprogede uddannelser for at: "nedbringe SU-udgifterne til vandrende arbejdstagere ved at reducere tilgangen til engelsksprogede uddannelser" (ibid.).

Uden for universitetsverden kan man fx pege på Storbritanniens udtræden af EU som ses som en reaktion på hvad der opleves som overdreven europæisk indvandring til Storbritannien. Og i Danmark kan man pege på den kraftige fremgang for partier med en kraftig national orientering gennem det sidste årti, fx Dansk Folkeparti, Nye Borgerlige og Danmarksdemokraterne.

En anden tolkning er at de sprogpoltiske debatter fra starten af årtusindet måske har sat sine spor. Dengang blev det nærmest etableret som en politisk sandhed at dansk var truet af 'domænetab' fra engelsk. Både Jarvad (2001) og de sprogpoltiske redegørelser *Sprog på spil* (Kulturministeriet 2003) og *Sprog til tiden* (Kulturministeriet 2008) fastslog at dansk var under pres fra engelsk. I Jarvad (2001:110) hedder det fx i forbindelse med videnskabelige publikationer at: "... domænet videnskab inden for de naturvidenskabelige-tekniske fag er tabt, og aktiviteten på dansk er så lille at det danske videnskabssprog stagnerer og dør ud", og mht. dansk kultur siger *Sprog på spil* (Kulturministeriet 2003:11) "den dansksprogede kunst befinder sig i skærpet konkurrence med nye medieprodukter og stærke internationale producenter både inden for litteratur, film og scenekunst". Når vi i spørgeskemaet spørger om engelsk "truer dansk sprog" og "truer dansk kultur", kan det altså opfattes ikke så meget som et holdningsspørgsmål, men mere som et spørgsmål om 'viden', om man har fulgt med i hvad der er sagt og skrevet i diverse sprogpoltiske debatindlæg.

Konklusion

Vores resultater viser at danskere i 2022 opfatter sig som mere kompetente end i 90'erne, og at de oplever større kontakt med engelsk. Den stigende kontakt er især den 'produktive' kontakt, mens 'receptiv' kontakt er mere konstant eller måske endda (oplevet) faldende. Resultaterne viser også at den øgede KOMPETENCE og KONTAKT har ført til at nogle kompetenceforskelle mellem aldersgrupperne er blevet mindre, og det samme med forskellen i 'produktiv' kontakt mellem aldersgrupperne.

Det er sådanne tendenser der gør at jeg indledningsvist påstod at denne undersøgelse har en plads i MUDS-regi. Hvis man vil give en komplet sociolingvistisk beskrivelse af (danskernes brug af) dansk, bliver man næsten nødt til at forholde sig til engelsk også. Der var engang hvor engelsk havde samme status som andre fremmedsproge: Det kom op når man rejste eller hvis man opsøgte fremmede kulturer – det var for de særligt interesserede. Det er ikke længere tilfældet. Snart sagt alle danskere uanset alder oplever engelsk i deres i øvrigt dansksprogede hverdag. Det gjorde mange også i 1990'erne, men den store forskel er hvor mange der aktivt *bruger* engelsk i forskellige hverdagsaktiviteter, fx læser og skriver i forbindelse med deres arbejde eller opsøger engelsksproget information og underholdning på nettet. Hvis man ikke tænker danskere i dag som tosprogede sprogbrugere og engelsk som et de facto andetsprog i Danmark, tror jeg man misser en vigtig pointe i udforskningen af dansk sprog.

Mht. HOLDNINGER: I 1990'erne fandt Preisler at engelsk både opfattedes som "en trussel" og "en mulighed". Vores resultater antyder at det samme er tilfældet nu, og dermed også at vi ikke entydigt er vidne til en udvikling hvor engelsk opfattes mere og mere positivt. Tværtimod ser vi mere 'ekstreme' holdningsudsagn, både positive og negative. De ældre er generelt mere negative, og de yngre generelt mere positive, og det ser ud som om den holdningsmæssige opposition mellem yngre og ældre er ved at blive større.

Et forbehold for resultaterne er dog problemet om man kan stille 'det samme spørgsmål' to gange med 25 års mellemrum, eller om konteksten (både den samfundsmæssige kontekst og den personlige kontekst som respondenter sidder i mens hun svarer) gør en sådan sammenligning meningsløs. Man kan som bekendt ikke træde ned i den samme flod to gange... En sammenligning der bruger 'det samme' måleinstrument to gange, er kun ét nedslag i sammenligningen af engelsks ændrede status og de sociolingvistiske forandringsprocesser vi har været vidne til over det sidste kvarte århundrede. Med det samlede Enida-projekt håber vi at kunne bringe flere brikker til det store puslespil. Artiklen her giver én puslespilsbrik, Lønsmann, Mortensen & Thøgersen (2022) gav en anden, og i de næste år vil vi forsøge at give flere.

Tak

Artiklen er et produkt af projektet *English and Globalisation in Denmark: A Changing Socio-linguistic Landscape*, et 4-årigt projekt finansieret af Danmarks Frie Forskningsfond | Kultur og Kommunikation, <https://engerom.ku.dk/forskning/centre/english-and-globalisation-in-denmark/>.

Jeg vil gerne takke projektets øvrige deltagere, Dorte Lønsmann, Janus Mortensen, Kamilla Kraft og Marianne Haugaard Skov samt projektets advisory board, Nikolas Coupland, Sari Pietikäinen, Jette G. Hansen, Tore Kristiansen, Barbara Soukup, for deres værdifulde input og frugtbare kommentarer undervejs. Og tak til Andrzej Szubert fra Adam Mickiewicz Universitetet i Poznan, Bror Julebæk Hansen fra Københavns Universitet og Anne Mette Nyvad fra Aarhus Universitet for konstruktive kritiske kommentarer til en tidligere version af denne artikel.

En særlig tak skylder jeg til Bent Preisler for at have lagt grunden som overhovedet muliggjorde en diakron undersøgelse og for yderst frugtbare diskussioner om analyser og fortolkninger i forbindelse med artiklens tilblivelse. Alle fejl og uklarheder er naturligvis mit eget ansvar. Bent nåede desværre ikke selv at opleve udgivelsen af artiklen, før han gik bort i sommeren 2023.

Litteratur

- Coupland, Nikolas (2009) Dialects, standards and social change. Marie Maegaard et al. (red.). *Language attitudes, standardization, and language change*. Oslo: Novus: 27–49.
- Coupland, Nikolas (2014) Sociolinguistic change, vernacularization and broadcast British media. Jannis Androutsopoulos (red.). *Mediatization and sociolinguistic change*. Berlin: De Gruyter: 67–96.
- Heidemann Andersen, Margrethe & Pia Jarvad (red.) (2018) *Yes, det er coolt*. Sprognævnets konferenceseerie bind 6. Børgense: Dansk Sprognævn.
- Jarvad, Pia (2001) *Det danske sprogs status i 1990'erne med særligt henblik på domænetab*, Dansk Sprognævnets skrifter 32. København: Dansk Sprognævn. <https://dsn.dk/wp-content/uploads/2021/01/det-danske-sprogs-status.pdf>.
- Kristiansen, Tore (red.) (2006) *Nordiske sprogholdninger: en masketest*. Moderne Importord i Språka i Norden, vol. 5, Oslo: Novus forlag.
- Kristiansen, Tore & Helge Sandøy (2010) Introduction. The linguistic consequences of globalization: the Nordic laboratory. *International Journal of the Sociology of Language* 204: 1–7.
<https://doi.org/10.1515/ijsl.2010.027>
- Kristiansen, Tore & Lars S. Vikør (2006) *Nordiske språkhaldningar. Ei meningsmåling*. Moderne Importord i Språka i Norden, vol. 6 Oslo: Novus forlag.

Kulturministeriet (2003) *Sprog på spil – Et udspil til en dansk sprogpolitik*. https://kum.dk/fileadmin/_kum/5_Publikationer/2003/Sprog_paa_spil.pdf.

Kulturministeriet (2008) *Sprog til tiden – rapport fra sprogudvalget*. https://kum.dk/fileadmin/_kum/5_Publikationer/2008/sprog_til_tiden_netpub.pdf.

Lønsmann, Dorte, Janus Mortensen & Jacob Thøgersen (2022) Er engelsk stadig et fremmedsprog i Danmark? Et spørgsmål om kollektiv sproglig identitet. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 61: 126–179. <https://doi.org/10.7146/nys.v1i61.132242>.

Preisler, Bent (1999) *Danskerne og det engelsk sprog*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Regeringen (2021) *L 59 Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser*. <https://www.ft.dk/samling/20211/lovforslag/159/index.htm>.

Thøgersen, Jacob & Bent Preisler (under udgivelse). *Danskerne og det engelske sprog. Dengang og nu. NyS – Nydanske Sprogstudier* 64.